

Passend Onderwijs - een passende aanpak

Ron Stevens

Veranderingen maken
een andere organisatie
van het onderwijs
en de onderwijszorg
noodzakelijk.

Passend Onderwijs is, zoals bekend, door de val van het kabinet in 2010 tot een zogenaamd controversieel onderwerp verklaard. Hoewel daarmee de besluitvorming over passend onderwijs stil ligt totdat het nieuwe kabinet uitspraken hierover doet, gaan de ontwikkelingen achter de schermen door. Eind november heeft de minister van onderwijs aangekondigd passend onderwijs per augustus 2012 in te willen voeren.

De aangekondigde bezuinigingen van € 300 miljoen doen afbreuk aan het elan waarmee het onderwijs de recente vernieuwingen is gestart. Besturen en scholen houden er rekening mee dat de invoering van passend onderwijs zal verlopen binnen de kaders waarvoor al langere tijd een breed politiek draagvlak bestaat. Hierbij staat vanuit de landelijke overheid een structuurmaatregel op de toekomstige bekostiging van het onderwijs en de onderwijszorg voorop.

Open eind financieringen verdwijnen en de budgetfinancieringen komen daarvoor in de plaats. Wat decentraal kan worden geregeld verdwijnt uit het takenpakket van de overheid. Al deze veranderingen maken een andere organisatie van het onderwijs en de onderwijszorg noodzakelijk.

Hoe speelt Edux in op de inhoudelijke veranderingen op het gebied van de onderwijszorg? En hoe werd en wordt u hierin betrokken?

In de klas merken leraren en leerlingen er nog weinig van.

Fraaie historie ende al waer

Al geruime tijd zijn besturen, scholen en samenwerkingsverbanden WSNS bezig met de voorbereidingen voor de invoering van passend onderwijs, hiertoe aangezet door diverse beleidsmaatregelen van de overheid. De Wet op de Jeugdzorg, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en het beleid omtrent de zorgstructuren in het onderwijs hebben de kaders aangegeven. Vijf jaar geleden al is de zorgplicht geformuleerd waarin staat:

'Ieder schoolbestuur heeft de verantwoordelijkheid een passend onderwijszorgarrangement aan te bieden aan iedere leerling die zich bij een school van dat schoolbestuur aanmeldt of bij een school van dat bestuur is ingeschreven. Als een school een bepaald arrangement niet zelf in huis heeft, moet het bestuur van die school in samenwerking met besturen die dit arrangement wel kunnen aanbieden zorgen dat de leerling dat onderwijsarrangement aangeboden krijgt, met een gemotiveerde doorverwijzing.'(1)

In de jaren daarna heeft overleg plaatsgevonden met het veld en de diverse koepelorganisaties. Diverse nota's en beleidsbrieven hebben het licht gezien, veldexperimenten en regionale aanpakken zijn gestimuleerd met subsidies en drie jaar geleden is een uitgebreide nota inclusief invoeringsplan door de toenmalige staatssecretaris, mw. Dijkema, naar de Tweede Kamer gestuurd. De kamer stond en staat sympathiek tegenover de ideeën, maar o.a. de lerende aanpak die is gekozen voor de invoering van passend onderwijs en de financiële middelen die er mee gemoeid zijn, maken dat de Kamer regelmatig geïnformeerd wenst te worden. In 2008 en 2009 heeft een aantal malen overleg plaats gevonden tussen de verantwoordelijke bewindspersoon en de Kamer. Medio 2009 is een pas op de plaats gemaakt. De staatssecretaris heeft zich op basis van adviezen en evaluaties afgevraagd, of in het traject wel de juiste accenten zijn gelegd. In oktober 2009 schreef zij een brief over de nieuwe koers passend onderwijs, waarin de staatssecretaris aangaf dat nog steeds te veel leerlingen thuis zitten of in het speciaal onderwijs terechtkomen, er veel aandacht is besteed aan de organisatievormen en structuren, maar dat er te weinig sturing is gegeven aan het verbeteren van het reguliere onderwijs en het beter toerusten van leerkrachten: 'In de klas merken leraren en leerlingen er nog te weinig van' (2).

.....

Bij het opstellen van de propositie is uitgegaan van de behoeften van scholen en schoolbesturen.

Leraren en leerlingen centraal

In de nieuwe koers passend onderwijs wordt het inhoudelijke accent meer verlegd naar de scholen. Expliciet wordt in het beleid aandacht gevraagd voor de rol van leraren, ouders en leerlingen.

Medezeggenschap over de ontwikkelingen is vastgelegd in de Wet Medezeggenschap op Scholen door middel van een instemmingsbevoegdheid op de inrichting van de onderwijszorg. Dat leraren deskundig moeten zijn in klassenmanagement en geschoold moeten zijn in het omgaan met leerlingen met gedragsproblemen wordt als essentieel benadrukt. Bij de inrichting van de zorg en de deskundigheidsbevordering van de leraren speelt het onderwijszorgprofiel van de school een belangrijke, sturende rol.

Inmiddels hebben de meeste scholen in westelijk Noord-Brabant een profiel gekozen. Het onderwijszorgprofiel moet aangeven 'welke zorg en ondersteuning een school kan bieden, eventueel met behulp van derden' (3).

Het profiel bevat ook afspraken over de deskundigheidsbevordering van de leerkrachten, is richtinggevend voor de afstemming binnen het samenwerkingsverband en voor de afspraken met de partners uit gezondheidszorg, jeugdzorg en welzijn. Het geheel aan profielen moet zorgen voor een dekkend aanbod van de onderwijszorg binnen de regio.

De accentverschuiving in het beleid naar de school en de leerkracht betekent niet, dat er geen aandacht is voor de vereiste structuur om de regionalisering van Passend Onderwijs mogelijk te maken. Het referentiekader Passend Onderwijs maakt duidelijk welke inhoud de komende periode van belang zijn in de regionale verantwoordelijkheid. Hierbij worden onder andere genoemd aspecten als een dekkend regionaal netwerk, transparante toewijzings-systematiek, soepele overgangen binnen de onderwijssector en de aanpalende sectoren, etc.

Edux en Passend Onderwijs

Dat de school, de leerkrachten en de leerlingen meer centraal komen te staan in de beleidsvoornemens, past uitstekend in de visie van Edux Onderwijsadvies. Vanuit haar visie om een belangrijke bijdrage te leveren aan het bieden van een kansrijke toekomst voor kinderen en jongeren vindt zij het vergroten van deskundigheid, competenties en vaardigheden van leerkrachten onontbeerlijk. Om deze redenen heeft Edux in samenspraak met vertegenwoordigers van besturen en scholen een propositie of aanpak geformuleerd voor de ondersteuning bij de vormgeving van passend onderwijs, de inrichting van het gekozen schoolprofiel.

Bij het opstellen van de propositie is uitgegaan van de behoeften van scholen en schoolbesturen, met het huidige beleidskader als uitgangspunt.

Om de behoeften vast te stellen van besturen en scholen is een tweetal klantpanels georganiseerd, één voor bestuurders en één voor directeuren. De overeenkomsten in de uitkomsten van beide panels was treffend. Samengevat vinden de panelleden de onderstaande punten van belang:

- Duidelijke visieontwikkeling.
- Passen bij de invloed en kaders inspectie en politiek.
- Pedagogisch optimisme t.a.v. zorg voor het kind en zorgprofiel.
- Opbrengstgericht werken.
- Een helder profielkeuzetraject.
- Aansturing van de organisatieontwikkeling.
- Leerkracht is de architect van leerlijnen.
- Aansluiting van de competenties van leerkrachten op de ontwikkelingsbehoeften van leerlingen/ klassenmanagement.
- Concretisering van onderwijsarrangementen.
- Goede communicatie en regionale samenwerking ketenpartners.
- Ouderbetrokkenheid / horizontale verantwoording.

Zes trajecten

Rekening houdend met deze wensen en, zoals gezegd, uitgaande van de schoolprofielen, zoals beschreven door Sardes in de publicatie "Profileren en indiceren" (4), waarmee binnen de samenwerkingsverbanden is gewerkt, heeft Edux een propositie opgesteld.

Deze propositie geeft antwoord op de wijze waarop scholen, besturen en samenwerkingsverbanden door concretisering van de schoolprofielen de zorgplicht kunnen inrichten. Hiertoe heeft Edux een aantal inhouden en processen ontwikkeld.

Zo onderscheidt Edux een zestal referentietrajecten.

Deze trajecten beschrijven de volgende zaken:

- De visieontwikkeling op bestuurlijk niveau.
- De profielkeuze op schoolniveau.
- De implementatie van het schoolprofiel op schoolniveau vanuit integraal perspectief.
- Expliciteren van de resultaten.
- Inzichtelijk maken van kritische succesfactoren.
- Het schetsen van concrete beelden op het niveau van de werkuitvoering van de leerkracht om de realisatie van het schoolprofiel communiceer te maken.

Aan de hand van "De dag van de leerkracht" komen de verschillende schoolprofielen tot leven.

Edux onderscheidt dan ook zes referentietrajecten om het proces te begeleiden. Twee trajecten over de visie en strategie, met andere woorden de gewenste toekomst:

- Visie bestuur;
- Profielkeuze school.

Vier trajecten over de verwezenlijking van het gewenste profiel:

- Netwerkschool;
- Smalle zorgschool;
- Brede zorgschool;
- Inclusieve school.

In het onderstaande schema worden deze 6 referentietrajecten nader uitgewerkt.

Procesbegeleiding op ontwikkeling van visie en ambitie	
stap 1	visie op onderwijs en ontwikkeling van leerlingen
Procesbegeleiding op de ontwikkeling van de inhoudelijke voorwaarden	
stap 2	concretisering van het schoolprofiel aan de hand van de uitwerking van 5 domeinen: aandacht en tijd onderwijsmaterialen ruimtelijke omgeving expertise samenwerking
Procesbegeleiding t.b.v. kwaliteitszorg en communicatie	
stap 3	public relations en marketing (het communiceren van de boodschap naar de omgeving)
stap 4	voorwaarden tot consolidatie
stap 5	interne en externe verantwoording
stap 6	collegiale visitatie

Bestuur

Het eerste traject is gericht op de totstandkoming van een duidelijke visie op de onderwijszorg op bestuurlijk niveau. Zo'n visie is essentieel als startpunt voor het verdere handelen. Wanneer binnen de onderwijsstichting (of –vereniging) de kaderstelling helder is, biedt dat de scholen houvast en ruimte om te komen tot een eigen invulling.

.....

Ieder schoolbestuur heeft de verantwoordelijkheid een passend onderwijszorgarrangement aan te bieden.

De leerkrachten
en leerlingen komen
meer centraal
te staan.

Vijf van de trajecten spelen zich af op schoolniveau

Uiteraard is er een traject om te komen tot een beredeneerde keuze voor één van de profielen. De laatste vier trajecten betreffen de implementatie en verdere uitwerking van het gekozen profiel. Edux heeft ter ondersteuning van dit proces doorkijkjes gemaakt waarin een feitelijke beschrijving is opgenomen van de dagelijkse praktijk bij de verschillende schoolprofielen wanneer deze zijn gerealiseerd.

Tevens is in elk traject een ideaalbeeld geschetst waarin de kritische succesfactoren (KSF'en) zijn benoemd. Per traject zijn de doelen benoemd (wat moet het traject concreet opleveren?) en zijn aanpakken voorgesteld. De proposities hebben tot doel om in het overleg met de school te komen tot een maatwerk aanpak. De propositie is in een laatste panel met de directeuren/coördinatoren van acht samenwerkingsverbanden toegelicht en besproken. Men kon vaststellen dat de propositie antwoord geeft op vragen als: hoe effectief onderwijs te realiseren, hoe passend onderwijs op de werkvloer te brengen, hoe ouders te betrekken, hoe teams te equiperen voor passend onderwijs?

Natuurlijk vraagt de geofende lezer zich nu af wat dit concreet gaat betekenen voor het begeleidingproces op school, de implementatie van het schoolprofiel. Edux heeft hiertoe een stappenplan opgesteld, waarin in een zestal stappen het gehele proces kan worden doorlopen.

Edux heeft de domeinen, zoals genoemd in stap 2 in de vorm van een continuüm van netwerkschool naar inclusieve school, zo uitgewerkt dat deze inhouden met uw team communiceerbaar zijn. Daarnaast heeft Edux in de beschrijving van de referentietrajecten de begeleidingsinterventies beschreven, waarbij een koppeling is gemaakt naar de betrokkenheid van de leerkracht volgens de fasen in het betrokkenheidsmodel van Van den Berg en Vandenberghe (5). De implementatie komt hierdoor op het niveau van de klas expliciet aan de orde.

Optimisme en plezier

Zoals vaak bij grote beleidsvoornemens roept ook passend onderwijs soms argwaan op bij degenen die het betreft. Een veelgehoorde cri de coeur tijdens de panels was de oproep om de leerkracht zijn vak terug te geven, met andere woorden te kunnen komen tot een betere scheiding tussen onderwijs en zorg. Goed, passend onderwijs staat of valt met wat de leerkracht doet en de implementatie van passend onderwijs moet dan ook vooral gericht zijn op de leerkracht. Bij de invoering van passend onderwijs zullen we steeds scherp voor ogen moeten houden: wat betekent dat in de groep, wat betekent dat voor (het handelen van) de leerkracht? Mede dankzij de propositie kan een maatwerktraject worden uitgevoerd, waarin de leerkracht centraal staat en het onderwijs (nog) beter en plezieriger kan worden voor alle betrokkenen: leerlingen, leraren en ouders.

In een volgend artikel wordt u nader geïnformeerd over de concrete uitwerking van de stappen en de inhoudelijkheid van de domeinen.

Ron Stevens is senior adviseur Management Consultancy bij Edux Onderwijsadvies

.....

Goed passend onderwijs staat of valt door wat de leerkracht doet.

.....

Literatuur

1. Ministerie OCW: 'Vernieuwing zorgstructuren in het funderend onderwijs', september 2005
 2. Ministerie OCW: 'Notitie Passend Onderwijs', oktober 2009
 3. Ministerie OCW: 'Voortgang nieuwe koers passend onderwijs', januari 2010
 4. Sardes (Irma Miedema et al): Profileren en indiceren maart 2010
 5. Van den Berg en Vandenbergh: Betrokkenheid als kernvariabele in de onderwijsinnovatie, januari 1985
-